

Arthur Schnitzler

Put u otvoreno

Arthur Schnitzler

Put u otvoreno

S NJEMAČKOG PREVELA
Gordana-Dana Grozdanić

GYMNASIUM

Zagreb, studeni 2022.

PRVO POGLAVLJE

Georg von Wergenthin danas je posve sam sjedio za trpezom. Felicianu, njegovu starijem bratu, bilo je draže nakon duljeg vremena ponovno objedovati s prijateljima. Ali Georg još nije imao naročite volje vidjeti Ralpa Skeltona, grofa Schönsteina i druge mlade ljude s kojima je inače rado čavrljao; zasada nije bio raspoložen ni za kakvo druženje.

Sluga je pospremio stol i nestao. Georg je upalio cigaretu i, po svom običaju, hodao tamo-amo po velikoj, ne osobito visokoj sobi s tri prozora čudeći se kako ta soba, koja se tjednima doimala tmurnom, malo-pomalo poprima svoj negdašnji prijatni izgled. Pogled mu je nehotice zastao na praznoj stolici na drugom kraju stola, po kojoj su kroz otvoreni prozor na sredini sobe padale zrake rujanskog sunca, i bilo mu je kao da je tek nedavno, prije sat-dva, na tom mjestu sjedio otac, mrtav već dva mjeseca; pred sobom je zorno vidio svaku, i najmanju, pokojnikovu gestu: način na koji bi odmaknuo šalicu za kavu, namjestio cviker, listao brošuru.

Sjetio se jednog od njihovih posljednjih razgovora, s kraja proljeća, neposredno prije preseljenja u vilu na Valdeser Seeu. Georg se upravo vratio sa Sicilije gdje je s Grace, svojom dragom, proveo čitav travanj na melankoličnom i ponešto dosadnom oproštajnom putovanju prije njezina konačnog povratka u Ameriku. Opet pola godine nije bio ništa pošteno napravio, nije čak stavio na papir ni sjetni *adagio* koji je

Biblioteka Lesesucht

Naslov izvornika
Arthur Schnitzler
Der Weg ins Freie 1907
Ein Roman in fünf Erzählungen

Copyright © 1979, Arthur Schnitzler
All rights reserved

© Za hrvatsko izdanje
Gymnasium d.o.o., Zagreb, 2022.

načuo u šumu valova dok je jednog nemirnog jutra šetao uz obalu u Palermu. Ocu je na klaviru odsvirao temu fantazirajući uz pretjerano bogate akorde, koji su skoro progutali jednostavnu melodiju; i baš kad je dospio u divlje modulirajuću varijaciju, otac ga je s drugog kraja glasovira uz osmijeh upitao: Kamo, kamo? Georg, kao posramljen, pustio je da plima zvukova utihne, a otac je potom, srdačno kao i uvijek, doduše ne onim uobičajenim uzgrednim tonom, sa sinom zadjenuo razgovor o budućnosti, koji mu je danas prolazio kroz glavu, otežao od slutnji.

Stao je na prozor i pogledao napolje. Park je bio poprilično prazan. Na jednoj od klupa sjedila je starica, u staromodnom kaputu, s crnim staklenim perlama oko vrata. Ispred nje je prolazila dadilja, držeći jednog dječaka za ruku, dok je drugi, mnogo mlađi, u husarskoj uniformi sa zadjenutom sabljom i s pištoljem za pojasom, trčao ispred njih ponosno gledajući naokolo i salutirajući bogalju koji im je pušeci dolazio u susret. Dalje u parku, oko kioska, sjedila je nekolicina ljudi, pila kavu i čitala novine. Lišće je bilo još dosta gusto, a park je djelovao potišteno, bio je prašnjav i općenito je izgledao kao za ljetnih mjeseci, neobično za kasne rujanske dane. Georg se rukama oslonio na prozorsku dasku, nagnuo se i promatrao nebo. Od očeve smrti nije napuštao Beč iako mu je na raspolaganju stajalo mnoštvo mogućnosti. Primjerice, mogao se s Felicianom odvesti na imanje kod Schönsteina; gospođa Ehrenberg u pismu ga je ljubazno pozvala na Auhof; a lako bi bio našao partnera i za odavno planiranu biciklističku turu po Koruškoj i Tirolu, na koju se sam nije bio u stanju odlučiti. No radije je ostao u Beču i provodio vrijeme listajući i slažući stare obiteljske papire. Među njima je pronašao uspomene na svoga pradjeda Anastasiusa von Wergenthina, podrijetlom iz rajnskih krajeva, koji je oženio izvjesnu gospodičnu Recco i

tako došao u posjed starog, odavno nenastanjena, nevelikog dvorca kod Bozena. Bili su tu i dokumenti iz života Georgova djeda, artiljerijskog pukovnika, koji je poginuo kod Chluma 1866. Njegov sin, Felicianov i Georgov otac, posvetio se znanstvenim, u prvom redu botaničkim studijama i stekao doktorat u Innsbrucku. Kad je imao 24 godine, upoznao je mladu djevojku iz stare austrijske činovničke obitelji koja se školovala da postane pjevačica, po svoj prilici više kako bi pobjegla iz skučenih, gotovo siromašnih prilika u roditeljskoj kući nego iz unutarnjeg poriva. Barun von Wergenthin vidio ju je i čuo prvi put u zimu na koncertu *Misse solemnis*, i već u svibnju mu je postala supruga. U drugoj godini braka rodio se Felician, u trećoj Georg. Tri godine poslije barunica je počela pobolijevati, te je po liječničkom savjetu otputovala na jug. Kako je poboljšanje slabo napredovalo, domaćinstvo u Beču je raspušteno, i tako se dogodilo da je barun sa svojom obitelji bio primoran voditi neku vrstu hotelskog i lutalačkog života. Njega bi poslovi i studije tu i tamo odveli do Beča, ali sinovi se skoro nikada nisu odvajali od majke. Živjelo se na Siciliji, u Rimu, u Tunisu, na Krfu, u Ateni, na Malti, u Meranu, na Rivijeri i, naposljetku, u Firenci; nipošto na visokoj nozi, ali u svakom slučaju primjereno njihovu staležu; nije se ni pretjerano štedjelo, te je s vremenom potrošen dobar dio barunskog imetka.

Georgu je bilo osamnaest godina kad mu je umrla majka. Otada je proteklo devet godina, ali sjećanje na onu proljetnu večer nije izbljedjelo – otac i brat slučajno nisu bili kod kuće, stajao je sam i bespomoćan uz krevet majke na umoru dok su kroz žurno otvorene prozore, zajedno s proljetnim zrakom, bolno glasno dopirali glasovi i smijeh prolaznika.

Ožalošćeni potomci s majčinim su se tijelom vratili u Beč. Barun se s novim, zamalo očajničkim zanosom posvetio

studijama. Dotada su u njemu vidjeli tek otmjenog ljubitelja znanosti, a sada su ga i u akademskim krugovima počeli shvaćati vrlo ozbiljno, i valja naglasiti da njegovu izboru za počasnog predsjednika Botaničkog društva nije potpomogla samo sretna okolnost da je nosio plemićko ime. Felician i Georg upisali su studij prava. Nakon izvjesnog vremena otac je na vlastitu inicijativu mlađem sinu predložio da napusti univerzitetske studije i nastavi obrazovanje u skladu sa svojim glazbenim sklonostima, što je ovaj prihvatio sa zahvalnošću i olakšanjem. No ni na ovom polju, koje je sam odabrao, ustrajnost mu nije bila nimalo jača strana, pa se tjednima znao zabavljati svakojakim stvarima koje s glazbom nisu imale osobite veze. Iz te neusredotočene naravi listao je sada po starim obiteljskim papirima s takvom predanošću kao da se radilo o istraživanju važnih tajni iz prošlosti. Proveo je sate i sate ganuto čitajući pisma koja su roditelji razmjenjivali u ranim godinama braka, neka površna i čeznutljiva, neka turborna i umirujuća, a iz njih su oživjeli ne samo preminuli majka i otac nego i drugi, napola zaboravljeni ljudi. Sjetio se njemačkog tutora, tužna blijeda čela, koji mu je za dugačkih šetnji deklamirao Horacija; izronilo je tamnoputo, divlje dječje lice princa Aleksandra Makedonskog u čijem je društvu Georg uzimao prve sate jahanja u Rimu; kao u snu, u crnim obrisima na svjetloplavom horizontu, uzdigla se Cestijeva piramida, baš onakva kakvu je ugledao pri zalasku sunca vraćajući se kući s prvog jahanja u Campagni. I nastavljajući sanjariti, ukazivali su mu se morske obale, vrtovi, ulice, za koje uopće nije znao iz kojega su krajolika ili grada ostali pohranjeni u njegovu pamćenju; pred njim su lebdjeli likovi, neki, koje je nakratko sreo u prolaznom trenutku, bili su mu posve zorni, a drugi, s kojima je nekoć vjerojatno proveo mnoge dane, magloviti i daleki. Kad je, pregledavši

stara pisma, krenuo sređivati i svoje papire, u staroj zelenoj mapi naišao je na glazbene skice iz dječjačkih dana, za koje je zaboravio da postoje, pa mu ih je netko mirno mogao podmetnuti kao tuđe zapise. Neke su ga iznenadile i bolno i ugodno jer su iz njih progovarala obećanja koja možda nikada neće ispuniti. Doduše, baš je u zadnje vrijeme osjećao da se u njemu nešto sprema. Vidio je tajanstvenu, ali neospornu crtu koja je vodila izravno od početničkih, obećavajućih zapisa u zelenoj mapi prema novim idejama; i jedno je znao: one dvije pjesme iz *Zapadno-istočnog divana*, koje je uglazbio lanjsko ljeto, jednoga sparnog poslijepodneva, dok se Felician odmarao u mreži za ležanje, a otac radio u naslonjaču na svježoj terasi, nije mogao bilo tko sastaviti.

Georg je ustuknuo korak od prozora, iznenađen neočekivanom mišlju. Nikada dotada nije mu tako jasno sinulo kako se nakon očeve smrti zaustavila i njegova egzistencija, sve do današnjeg dana. Čitavo to vrijeme nije se nijednom sjetio Anne Rosner, kojoj je poslao rukopis onih dviju pjesama. I sama pomisao da, kad god poželi, može čuti njezin blagozvučni, tamni glas i pratiti je na starom raštimanom klaviru ugodno ga je dirnula. Sjetio se stare kuće u Paulanergasseu, niske kapije, loše osvijetljenih stuba kojima se popeo tek tričetiri puta, kao što se čovjek sjeti nečega dragog i odavno znanog.

Blagi povjetarac zapuhao je kroz lišće u parku. Nad vrhom tornja na katedrali sv. Stjepana, vidljivoj iz njihova stana, od kojeg su je dijelili park i pozamašan dio grada, pojavili su se tanki oblaci. Pred Georgom se prostrlo dugačko poslijepodne, bez ikakvih obaveza. Činilo mu se da su u dva mjeseca žalovanja olabavile ili se prekinule sve prijašnje veze. Pomislio je na prošlu zimu i proljeće, na zamršene i zbrkane događaje, i pred njim su izronile živopisne slike: vožnja s gospođom

Marianne u zatvorenom fijakeru kroz šumu prekrivenu snijegom; maskenbal kod Ehrenbergovih, s Elsinim dubokoumno-djetinjim opaskama o *Heddi Gabler*, za koju je tvrdila da ih veže bliska veza, i sa Sissynim žurnim poljupcem kroz crnu čipkastu krinku. Planinski izlet po snijegu, iz Edlacha na Rax, s grofom Schönsteinom i Oskarom Ehrenbergom, koji je – lišen urođenih alpskih sklonosti – rado iskoristio priliku da se pridruži dvojici aristokratske gospode. Večer kod Ronachera s Grace i mladim Labinskim, koji se ustrijelio četiri dana poslije; nikada nisu saznali zbog čega: zbog Grace, zbog duhova, zbog zasićenosti životom ili naprosto iz afekta. Čudni gorljivo hladni razgovor s Grace na groblju u veljači, dva dana nakon pokopa Labinskoga, dok je oko njih kopnio snijeg. Večer u sparnoj, visoko zasvođenoj dvorani za mačevanje, gdje se Felicianov mač ukrižao s opasnim oružjem talijanskog majstora. Noćna šetnja s koncerta Paderewskog, kad mu je otac, prisnije nego ikad dotad, pričao o onoj davnoj večeri kad je u toj istoj dvorani iz koje su upravo izašli pokojna majka pjevala u *Missi solemnis*. I, naposljetku, visoki, spokojni lik Anne Rosner, oslonjene na klavir, s notnim blokom u ruci, plavih, nasmiješenih očiju uperenih na tipke; čuo je kako mu njezin glas zvoni u duši.

Dok je tako stajao na prozoru i gledao dolje u park, koji je malo-pomalo bivao sve življi, umirivala ga je okolnost da ni s jednim ljudskim bićem nije u bližoj vezi, a da ipak ima mnogo onih s kojima može iznova uspostaviti kontakt, vratiti se u njihov krug, i to kad god mu se prohtije. Istodobno se osjećao predivno okrijepljen, spreman za rad i sreću kao nikad prije. Bio je pun dobrih i odvažnih namjera i uživao u svojoj mladosti i neovisnosti. Doduše, s izvjesnim je sramom osjetio kako je, bar u ovom trenutku, žal za preminulim ocem znatno ublažena; no brzo je našao utjehu za svoju ravnodušnost

sjetivši se da je tom čestitom čovjeku bila priuštена smrt bez muke: tog je dana hodao po vrtu, veselo čavrljajući sa sinovima, odjednom se osvrnuo oko sebe, kao da čuje neke daleke glasove, pogledao nagore, prema nebu, i naglo klonuo mrtav na travnjak, bez bola, bez glasa, bez najmanjeg drhtaja na usnama.

Georg se vratio u sobu, spremio za izlazak i napustio kuću. Imao je namjeru prošetati koji sat, kuda god ga noge odnesu, a navečer napokon raditi na kvintetu, za što mu se činilo da je u pravom raspoloženju. Prešao je preko ulice i ušao u park. Sparina je popustila. Stara žena u kaputu i dalje je sjedila na klupi i zurila ispred sebe. Na šljunkom posutu krugu oko drveća igrala su se djeca. Sve stolice oko kioska bile su zauzete. U kućici s barometrom sjedio je glatko obrijani gospodin kojeg je Georg poznavao iz viđenja i koji mu je upao u oči zbog sličnosti sa starim Grillparzerom. Na jezeru se mimoišao s guvernantom s dvoje lijepo odjevene djece koja mu je uputila blistavi pogled. Kad je izašao iz parka na Ringstraße, sreo je Willyja Eißlera, u dugačkom jesenjem paltou na tamne pruge:

„Dobar dan, barune, već ste se vratili?”

„Odavno sam ovdje”, uzvratilo je Georg. „Nakon očeva pogreba nisam odlazio iz Beča.”

„Da, da, naravno... Dopustite mi da Vam još jednom...” I Willy mu je pružio ruku.

„A što ste Vi radili ovoga ljeta”, upitao je Georg.

„Svašta. Igrao tenis, slikao, dangubio, doživio poneki zabavan i mnoštvo dosadnih trenutaka...” Willy je govorio vrlo brzo, hotimično lagano promuklim glasom, oštro, ležerno, s mađarskim, francuskim, bečkim, židovskim naglaskom. „Uzgred,” nastavio je, „baš sam se jutros vratio iz Przemysla.”

„Vojna vježba?”